

Liszt Ferenc Vetélkedő 2011.

Liszt Ferenc életéről.

(Az országos vetélkedő-sorozat I. fordulójának szöveges felkészülési anyaga. A vetélkedő kérdéseire adandó válaszok a **nagyobb méretű, vastagbetűs szövegrészekben** rejlenek. //Folyamatosan összeolvashatók// - *Kiegészítéseik a dűlt betűs részekben találhatóak.* - A kisbetűs részek ismeretnővelő olvasmányok)

Lektorált szöveg.

Lektor: Kaskötő Marietta Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Zenetudományi Tanszak

A lektorálás alapforrásai: 1. Alen Walker: Liszt Ferenc 1 – 3.
2. Grove Music Lexikon

„Hangok játékaival és írásával eltöltött ... életpályám öt felvonásra oszlik, akár a klasszikus tragédiák, ha nem is klasszikus módon.” (Liszt Ferenc)

Gyermekévek születésétől édesapja haláláig: 1811 – 1827

Liszt Ferenc a 19. század nagy romantikus zeneszerzője, minden idők egyik legnagyobb és legünnepeltebb zongoraművésze, 1811. október 22-én született a nyugat-magyarországi **Doborjánban** (Ma az ausztriai Burgenland tartományhoz tartozik, neve Raiding //Rájdíng//). Születése második napján (október 23-án) keresztelték meg a római katolikus templomban, Lókon.

Zeneszerető, sőt **zenét művelő családból származott.** Az Eszterházy uradalom szolgálatában álló **nagyapja** – Liszt György Ádám – **organistaként és kórusvezetőként is működött.** **Édesapja** – Liszt Ádám – pozsonyi gimnazista korában komoly **zenei tanulmányokat folytatott és több hangszeren is játszott.** *Ő is a hercegi uradalom hívatalnoka lett, családot alapított, feleségül vette Lager Annát. Egyetlen gyermekük született, Ferenc. Zenei tehetsége korán megnyilatkozott.*

Édesapja elmondása szerint **6 éves korában kezdett zongorázni, saját elhatározásából.** *Első zongoratanára édesapja volt.* 63 évvel később (1874) így emlékezett vissza erre az időre: „A kottaolvasást magamtól tanultam meg és sokkal szívesebben gyakoroltam, mint a betűvetést. Kilencéves koromig ... sok papírt teleírtam hangjegyekkel.” A gyermekkori ismereteket a faluban élő 6–12 éves gyerekekkel együtt a helyi iskolában sajátította el. Tanítója Johann Rohrer iskolamester, kántor és jegyző volt. Vallásoktatással Stefanis atya foglalkozott. A tanítás–tanulás–német nyelven folyt, mert Rohrer úr csak ezt a nyelvet beszélte.

8 éves korában már nagy feltűnést keltett egy Badenben rendezett hangversenyen, ősz elején pedig a kismartoni hercegi kastélyban játszott és ott Eszterházy Miklós herceget is meghódította zongorajátékával. (1819 őszén – szeptem-

ber 21-én – egy vadászkirándulás alkalmával – Doborjánba látogatott a herceg és akkor hallgatta meg az ifjú Liszt zongorajátékát

9 éves korában Sopronban lépett fel nyilvános hangversenyen. (Ezt tartják első nyilvános hangversenyének). **Következő fellépése Pozsonyban, az Eszterházy palotában volt. Ez a fellépése annyira elbűvölte a jelenlévőket, hogy a magyar főurak közül többen is ösztöndíjat ajánlottak fel számára. Támogatásukkal nagy-hírű muzsikuskok irányításával, Bécsben folytathatta tanulmányait.**

A gyermek Liszt évei Bécsben.

11 éves volt, amikor Bécsbe költöztek (1822. május 8.) Még abban az évben nyilvános hangversenyen találkozott az osztrák főváros közönségével.

A Liszt család Bécs külvárosában, Mariahilfben, a Zöld Sünhöz címzett fogadó I. emeletén bérelt szobát (Stiftgasse 92. 1822 októberétől abban az utcában lakott, ahol tanára Czerny: Krugerstrasse 1014) Kiadásaik jóval nagyobbak voltak, mint amit megengedhettek maguknak, ezért a családfő, Liszt Ádám, történelem- és latinórákat adott. Az igazi segítséget az jelentette, amikor a csodagyerekeknek tartott Liszt Ferenc egyre több hangversenyen lépett fel.

Liszt Bécsben Karl Czernytől kapott zongoraleckéket. (//Karl Czerny// Beethoven egykori tanítványa volt.) Czerny már az első meghallgatás alkalmával felismerte a gyermek rendkívüli tehetségét és ingyen vállalta tanítását. **Másik neves tanára Antonio Salieri zeneelméletre tanította Lisztet.** (Zenei tanulmányai mellett angolul és franciául is tanult.)

1820 táján egy zeneműkiadó – Anton Diabelli – felhívást intézett a zeneszerzőkhöz, hogy írjanak variációt egy bizonyos keringőre. Az ismert zeneszerzők, többek között Schubert, Czerny, Hummel és mások műveit nyomtatásban is megjelentették. S megjelentették a nagyok között a 11 éves Liszt Ferenc 1 perces darabját is.

A gyermek Liszt bécsi tartózkodásának legjelentősebb fellépése az 1823. április 13-án délelőtt tartott koncert volt a Vígadó (Redout//Redút//) kistermében. 13 éves volt ekkor és ettől a koncerttől számítják zenei pályafutásának valós kezdetét.

Ezt követően – ahogyan annak idején a kis Mozartot, a kis Ferencet is Párizsba, az európai művészetek központjába vitte édesapja. Am előtte még egy utat tettek.

A gyermek Liszt Pesten

13 éves volt Liszt Ferenc (1823 vége) amikor édesapjával párizsi és londoni útra készült. Előtte azonban Liszt Ádám Pestre utazott fiával, hogy Ferenc a magyar fővárosban is bemutatkozhasson. A május 1-i koncertre – fia nevében – a következő szöveget íratta az édesapa: „Magyar vagyok és nem ismerek nagyobb boldogságot, mint azt, hogy neveltetésem és taníttatásom első gyümölcsét Franciaországba és Angliába utazásom előtt, ragaszkodásom és hálám jeléül, drága hazámnak bemutathassam.” A koncerten olyan nagy sikert aratott, hogy újabb három hangversenyt kellett adnia.

A gyermek Liszt Párizsban (London /Anglia/ és más utak)

1823. szeptemberében indultak Párizsba. Az odavezető út is valóságos diadalmenet volt. A 13 éves zongorista zsúfolt házak előtt játszott Münchenben, Augsburgban, Stuttgartban.

A Liszt család 1823. december 11-én érkezett meg a francia fővárosba, ahol nagy csalódás érte őket. A Párizsi Conservatoire (Konszervatóár) nagyhírű igazgatója, Luigi Cherubini (Luidzsi Kerubini) idegen állampolgárságára hivatkozva – nem vette fel Ferencet a növendékek közé.

Ezzel szemben a párizsi zenei élet legfőbb fórumai, a főúri szalonok, kézzől-kézre adták a gyermeket. A „petit Litz”-nek (pöti Litz = kis Liszt) olyan sikere volt, hogy első párizsi hangversenyén (1824. március 7.) díjtalanul bocsátották rendelkezésére az olasz opera épületét és zenekarát.

A Párizsba vezető út kezdete volt Liszt gyermekkori nagy utazásainak. Éveken át tartó hosszú koncert utak követték egymást. Még mindig csak 13 éves volt, amikor Párizsból Londonba érkeztek (1824.) Első koncertje után alig győzött eleget tenni a sok meghívásnak. A híres windsori kastélyban IV. György angol király is fogadta.

Anglia után ismét egy hosszú franciaországi koncertkörút következett, majd Svájc és ismét Anglia. *1827. nyarán (augusztus 28-án) meghalt édesapja. Ezzel lezárult Liszt gyermekora.* Ekkor - 17 éves korában - befejezte az édesapjával együtt megtett hosszú, fárasztó gyermekkori utazásokat, visszatért Párizsba. Magához hívta édesanyját, abbahagyta a hangversenyzést is, zongoraórák adásából jutott jövedelemhez.

Az 1828-29es évben alig lehetett hallani róla.

Tanulás és munka 1830 – 1838.

Alkotókedvét felébresztette és új irányba terelte, amikor először hallotta Niccolò (Nikkoló) Paganini játékát. A kor nagy hegedűművészt hallgatva felfedezte saját hangszerének eddig sosem hallott hangzásbeli, technikai és kifejezési lehetőségeit. *Ettől kezdve arra törekedett, hogy úgy hangozzék a zene a zongorán is, ahogy Paganini játszott a hegedűjén.* A híres olasz muzsikus eredetileg hegedűre írt darabjaiból többet is átkomponálta zongorára.

Párizsban – tehetsége révén – ismét a társasági élet központi alakja lett. Megismerkedett (1832. februárja) Chopinnel (Frédéric Chopin / Frederik Sopen/).

Az ismerkedés mindjárt a lengyel zongoraművész-zeneszerző Párizsba érkezése után, 1831 ősztől történt. Chopin 1832 februárjában debütált (lépett fel először) a francia közönség előtt és áprilisban és decemberben már közös koncertet adtak

A párizsi zenei életben művészi hitvallásban is, személyes barátságban is Chopin és Berlioz (Hector /Ektor/ Berlioz) álltak legközelebb hozzá. *Berliozsal való kapcsolatai a programzene felé terelték alkotói képzeletét.*

Az ifjú Liszt már 19 éves korában újabb hangversenykörutakra indult. (1830)

Fontos esemény volt életében, hogy 1833-34 telén megismerkedett d'Agoult grófnéval, akivel Svájcban, Genfben telepedtek le. (Marie d'Agoult //Marí d'Agúll// született Marie de Plavigny //Marí dö Plavinyi //) *Ebben az időben komponálta az Album d'un Voyageur (Album den //e és rövid á keveréke// Vojazsőr) „Egy utazó naplója” című zongorasorozatát.*

Később hosszabb időt töltöttek Olaszországban (1837 Bellagio /Belladzsó/) Itt csak rövid ideig tartózkodtak (szeptember 6-tól november 5-ig) ezután Comoba (Kómó) utaztak, ott született második gyermekük, Cosima (/Kozima//ó lett Richard Wagner felesége.) Liszt és d' Agoult grófné első gyermeke is lány volt: Blondine//Blondin//. Az ő születési helye és éve: Genf, 1835.)

Rómában tartózkodtak, amikor megszületett egyetlen fiuk, Dániel. (1839)

Az Itáliában átélt élmények újabb zongoraművek komponálására ihlették.

Olaszországban értesült (1838-ban) a nagy Pesti árvívről. A katasztrófa károsultjainak támogatására Bécsben rendezett hangversenyeket. (A koncertek után 24.000 aranyforintot utalt át az árvízkárosultak javára.

Az év novemberében elhagyták Itáliát. A grófné a gyermekekkel Párizsba utazott, Liszt Ferenc Bécsben adott újabb koncerteket

A nagy virtuóz évek..

A bécsi és az utána következő magyarországi hangversenyek. Liszt Ferenc 1839-től 1847-ig tartó „virtuóz” korszakának bevezetői voltak. Már Pozsonyban és Pesten példátlan nemzeti ünneplésben részesítették. (1839. december, 1840. január). Szülőfalujában, Doborjánban, nagy ünnepléssel fogadták. Sopronban a város díszpolgárává avatták

Ebben az időszakban Európa csaknem minden országában megfordult, némelyikben többször is. Hangversenyein ünnepelték, csaknem egy évtizeden át megszakítás nélkül tartó európai hangversenyútjai valósággal diadalmenetek voltak. Uralkodók, főpapok, főurak vendége volt. Számos kitüntetést nyújtottak át neki. Berlinben a Művészeti Akadémia tagjává választották. Königsbergben az Egyetem a zenetudomány tiszteletbeli doktorává avatta. Kinevezték a francia becsületrend lovagjává. *Pesten díszkardot nyújtottak át neki, Vörösmarty Mihály költeményben köszöntötte a „hírhedett zenészt a világnak” (Liszt Ferenchez /óda/ Kodály Zoltán kórusműveként is ismertté lett.)*

Csodálatos virtuozitása - a zongora feletti teljes uralma, ebből következő „briliáns” játéka - meghódította egész Európát. A nyugati nagyvárosokon kívül Kjevben (Ukrajna fővárosában) és Konstantinápolyban (a mai Isztambulban /Törökország/) is vendégszerepelt. Hangversenyútjai északról délig, keletről nyugatig átszelték egész Európát. Abban a korban az utazás sokáig tartó és fárasztó volt. Liszt utazásait az is nehezítette, hogy kényelmetlen postakocsikon, „diligence”-okon (dilizsansz) gyakran éjszaka kellett utaznia. Ezért építtetett magának egy olyan úti kocsit, amelyben több ember, sőt még egy zongora is elfért, bár a fennmaradt feljegyzések szerint, készíttetett magának egy billentyűsört (klaviatúrát, „néma zongorát”) is, amelyet a térdére fektetve akár utazás közben is gyakorolhatott. Úti kocsija egyébként lakókocsiként is szolgált, a gyakorláson kívül komponálni, enni és aludni is lehetett benne. Az ilyenféle kocsik nappal valóságos szalonok, éjjel pedig hálósobák voltak.)

Weimarban. 1848 – 1861.

1848. februárjában Németországban, Weimarban telepedett le, ahol nemso-kára megkezdte karmesteri tevékenységét. Egy jó hónappal később, február 16-án operakarmesterként is bemutatkozott. Utána rövid utazásra indult, amelyet február 26-án megszakított Drezdában, megismerkedett Richard Wagnerrel, akivel élethosszig tartó barátságot kötött. *Nyár végén Wagner meglátogatta őt Weimarban s mert a híres operakomponista éppen pénzsűkében volt, Liszt elhatározta, hogy bemutatja barátja Tannhäusr (Tannhajzer) című operáját, ezzel enyhítve anyagi gondjain.*

Weimarban szimfonikus költeményeket kezdett komponálni és itt írta első művét is. A Weimarban töltött évek Liszt Ferenc életében főképpen az alkotás esztendei voltak. Itt komponálta legtöbb művét.

1861 augusztusában Liszt Ferenc elhagyta Weimart és Rómában telepedett le (október 20-án). Az „örök város”-ban elhatározta, hogy belép a papi rendbe. Ezután már sosem zongorázott pénzért, tanítványait is ingyen oktatta.

Liszt Magyarországon, Weimarban és Rómában. 1870 – 1886.

Az 1870-es esztendővel kezdődően Liszt hol Budapesten, hol Weimarban, hol Rómában tartózkodott.

1870-ben négy hónapot töltött Szekszárdon barátja, báró Augus Antal vendégeként. Szeptember 17-én és 18-án a kalocsai érseknél vendégeskedett, Haynald Lajos bíborost, Magyarország hercegprímását látogatta meg. Az érseki palota dísztermében koncertet is adott. Decemberben a Beethoven bizottság arra kérte Lisztet, hogy vegye át a december 16-ra tervezett ünnepi hangverseny vezetését (a koncert helyszíne a Pesti Vigadó volt).

Fontos esemény volt, amikor Karácsony másnapján Liszt Ferenc meglátogatta Deák Ferencet (a „haza bölcsét”), aki arra kérte, hogy telepedjen le Magyarországon és vállalja el az első pesti Zeneakadémia elnökségét.

A hivatalos felkérést a tervezett Országos Zeneakadémia vezetésére – amint erről a Zenészet Lapok 1871. január 1-i száma is hírt adott – a kormány nevében Andrássy Gyula miniszterelnök adta át neki (1870. december).

Liszt elvállalta az elnökséget. A Zeneakadémiát 1875-ben nyitották meg, március 10-én Trefort Ágoston királyi vallás- és közoktatási miniszter személyesen adta át Lisztnek a kinevezési okiratot. A Zeneakadémia megalapításán fáradozók elérték, hogy a kultuszminisztérium hat évre kibérelje a Hal tér 4. sz. alatti házat. Az elnök – Liszt Ferenc – új lakását is ebben a házban rendezték be.

Pesten ebben az időszakban is mindig szívesen fogadták Lisztet. Hangversenyekre, opera előadásokra járt, leckéket adott, vezényelt a Pesti Vigadóban, meglátogatta a nagy magyar „mesemondót” Jókai Mór, magyarul tanult (mindig is magyarnak vallotta magát).

1870-től kezdődően több utat tett meg Pest, Weimar és Róma között, időnként más városokat is érintve. (Többek között volt Lipcsében, Bayreuthban //Bájrjt//, Bécsben is.) 1873-ban a Rómából Magyarországra visszatérő 62 éves mester

pályafutásának 50-ik évfordulója alkalmából 3 napig tartó ünnepeket rendeztek.

A gyakori utazások – koncertek és más zenei események, találkozások, ünnepek sora pesti központtal, kiemelt weimari és római teendőkkel – egészen 1885 végéig folytatódtak. Hasonlóképpen a kapcsolódó kitérők, kisebb utak is: Düsseldorf, Hannover, Hollandia és Altenburg, Baden-Baden, Antwerpen, újra és újra Bayreuth és Bécs.

Halálának éve: 1886.

Ez év elején Rómában volt, majd január végén Budapestre utazott. Február 2-án kezdte el ismét az oktatást. *A növendékeket saját lakosztályában tanította, ingyen. Sok weimari diákja is utána jött Budapestre.*

Február 20-án megfázott, beteg lett és több napig ágyban maradt. *Március elején a ferencesek templomában imádkozott, majd elment Thomán István koncertjére. A hangverseny után a pályaudvarra indult, ahol számos barátja várta, akik a pályaudvar éttermében búcsúvacsorát rendeztek tiszteletére.*

1886. március 11-én, este 11 órakor vonatra ült és végleg elhagyta Budapestet. Először Bécsbe, majd Belgiumba, Párizsba és Londonba utazott. Onnan vissza Párizsba, ahol Munkácsy Mihálynál vendégeskedett. Május közepétől Weimarban tartózkodott, ahonnan Bayreuthba utazott. 1886. július 21-én – szerdai napon – délután érkezett meg Bayreuthba megfázva, erősen köhögve. Este Wagnerék házába, a Wahnfried villába ment. Szállása a Siegfriedstrassen, a Fröhlich házban volt. A szobákat saját maga bérelte.

A következő napokban egyre betegebb lett, Richard Wagner Parcifaljának előadásán is csak nagy nehézségek árán tudott részt venni. Tüdőgyulladást kapott és 1886. július 31-én este 23 óra 30 perckor meghalt.

Liszt művei

Rendkívül termékeny zeneszerző volt, rengeteg darabot komponált. *Összesen 1.400 művet írt, főként virtuóz zongoradarabokat, de nem hiányoztak a szimfóniák, szimfonikus költemények, misék és egyéb műfajok sem. Átírataiban a legbonyolultabb zenekari művekkel is megbirkózott, például Beethoven szimfóniáival. A zeneszerzés mellett jelentős volt zeneírói tevékenysége is.*

A programzene lelkes támogatója volt. Erre utalnak sok más műve mellett szimfonikus költeményei, a Faust szimfónia, a Dante szimfónia, két zongorára írt legendája is. Zongorára írt művek sokaságát hagyta az utókorra:

15 évig tartott, amíg az ausztrál Leslie Howard feldolgozása alapján összes zongorára írt darabját lemezre vették. Írt operákat – *többtucatnyi kórusművet* – zenekari kompozíciókat – *komponált zongorára és zenekarra* – írt zongoraetűdöket, zongorafantáziákat, átiratokat zongorára – *zongoraversenyeket* – egyéb zongorára írt alkotásokat – *kamarazene-műveket* – dalokat.

Liszt magyarsága

Sokáig List György Ádámnak, a nagyapának tulajdonították, hogy a „z” betű beszúrásával egyértelművé tette a név magyar kiejtését. A legújabb feltételezések szerint azonban Ferenc édesapja, Liszt Ádám kezdeményezte az új írásmódot. Ezt bizonyítja, hogy míg Ferenc nagyapja még 1826-ban is „List”-nek írta a nevét, fia (Ádám, Ferenc édesapja) már a századfordulón is „Liszt”-nek írta a nevét minden levélben, iratban és a Pozsonyi Királyi Katolikus Gimnázium évkönyvében is így szerepel.

Az minden kétséget kizáróan bizonyított, hogy Liszt Ferenc mindig magyarnak tartotta és magyarnak vallotta magát. Hosszú ideig élt Párizsban, Weimarban és Rómában, de nem lett sem francia, sem német, sem olasz állampolgár. Európa útjain is csak magyar útlevelemmel utazott. Sőt, gyermekei is magyar állampolgárok lettek. Egy 1845-ben írt levelében ekként írt erről: „Gyermekeim apjuk állampolgárságát viselik. Akár tetszik, akár nem, magyarok!”